

DAGENS FRÅGOR

Den 12 nov. 1941.

Hemvärnets nyrekrytering. Då hemvärdnet vid detta laget i stort sett blivit försett med den nödvändigaste utrustningen och har mer än ett års erfarenhet bakom sig, kan man klarare bedöma dess möjligheter att för den närmaste framtiden fylla sina tilltänkta uppgifter. Det besvärliga föret i portgången är övervunnet. Utbildningen bör, där den bedrivits omsorgsfullt i enlighet med den imponerande rikliga och mångsidiga instruktionslitteratur, som utdelats, någorlunda motsvara det lokala försvarets behov. Utbildningstidens obligatoriska femtio timmar torde i de flesta landsändar betydligt överskridas, och lägger man därtill den teoretiska undervisning, som Brevskolan bjuder, och de visserligen fåtaliga men ypperligt upplagda tillämpningsexempel, som då och då förekomma i Radiotjänsts beredskapsprogram, är det helt visst befogat att göra sig en ganska hoppfull tanke om hemvärnets utbildningsmöjligheter. Resultatet av det tilländalupna första utbildningsåret har ju också av hemvärns-sakkunniga bedömts genomgående lovande. Vi ha all anledning att vänta oss ett gott stöd från denna vår yngsta försvarsgrens sida, om det en dag skulle bliva blodigt allvar. De utrustningsdelar, på vilka man ännu otåligt väntar, torde också kunna tillhandahållas inom en rimlig tid. Det är allt skäl att icke på den punkten giva rum för missmod eller besvikelse. I synnerhet gäller detta dem, som nu inträda i hemvärdnet. De böra betänka, att deras kamrater på många håll fått nöja och klara sig med betydligt mindre under nästan ett helt år.

Men det finns en annan anledning till bekymmer, och den gäller hemvärnets nyrekrytering. Det är ju så, att med varje år en betydande del av hemvärnsmännen inträda i värnpliktsåldern och därmed automatiskt måste avföras ur hemvärnets rullor. Genom årets efterprovning och inkallelse av sådana, som haft uppskov i fredstid, till värnpliktstjänstgöring har på åtskilliga håll hemvärnets numerär betänkligt decimerats. I stort sett har man nog lyckats hålla antalet ordinarie hemvärnsmän någorlunda uppe i det beräknade, men från många håll har försports en viss oro inför framtiden. Teoretiskt bör styrkan kunna bevaras fulltalig därigenom, att ur landstormen avgående värnpliktiga övergå till hemvärdnet. Men frågan är, hur det förhåller sig med den saken. Så långt skrivaren av dessa rader kunnat undersöka saken, kan denna utväg först vara att räkna med nästa år, och man kan ha anledning att misstänka, att det icke överallt blir så helt med den frivilliga tillslutningen från detta håll. I varje fall finns det enligt mitt förmenande anledning att på denna fråga anlägga synpunkter, som man icke helt får lov att nonchalera. Det är givet och bevisat, att inom varje hemvärnsområde finnes en säker och pålitlig stam av verkligt intresserade och allvarligt inställda hemvärnsmän, folk som offra tid och kraft och ofta penningar med för att göra sig fullt kompetenta att uppfylla sina plik-

ter som hemortens närmaste försvarare. Men lika visst och känt är, att det inom varje område finns en hel del gott folk, som icke äro inställda på samma uppoffrande och plikttrogna sätt till hemvärnets innebörd och uppgifter, närmast till de mer eller mindre regelbundet återkommande övningarna och alarmeringarna. I många fall kan man naturligtvis icke förtänka dem, om de utebliva och anse, att deras vilodag är avsedd i främsta rummet för rekreation eller rent privata intressen. Men av sådana hemvärnsmän har man icke stor glädje, och om det en vacker dag eller natt skulle bliva allvar, kan en sådan inställning till hemvärnskontraktets förpliktelser bliva ödesdiger nog. Det finns hemvärnsområden, där folk går ut och in i hemvärdet ungefär som det för tillfället faller dem in. Sådana hemvärnsmän äro till mera skada än gagn, helst om de utrustats med vapen och behålla dessa hemma hos sig vid övningar och utryckningar. Förutsättningen för att hemvärdet skall kunna bliva till nytta är givetvis, att *varje* hemvärnsman inställer sig eller ställer sina vapen till reservhemvärnsmännens disposition eller åtminstone i god tid meddelar sin gruppchef, att han har verkligt förhinder. Frivilligheten får ej utesluta hörsammande av order!

Varje form av frivilligt deltagande har sina stora fördelar men också sina nackdelar, och för hemvärnets del har man haft anledning att konstatera, att det i intet avseende skiljer sig från andra frivilligrörelser. Men när det gäller en organisation av hemvärnets art, har man anledning att fråga sig, om frivilligt deltagande i längden kan vara nog. Hemvärdet har från början resolut omhändertagits av krigsmakten, och det var den bästa knuffen framåt vid starten, liksom statens ingripande från början och allt fortfarande åt hela företaget givit den stabilitet och den garanti, som icke skulle ha varit uppnåelig under någon som helst annan form eller annat namn. Men därför anser jag också, att statsmakterna göra bäst i att beakta hemvärnets svårigheter just på den punkt, som väl kan anses vara den allra viktigaste: rekryteringen.

Det är klart, att hemvärdet, om det verkligen skall vara i stånd till att, såsom redan avses, övertaga en del av landstormens hittillsvarande uppgifter, måste få en betydligt tillförlitligare garanti och förankring i allmänhetens inställning än blott och bart det frivilliga försvarsintresset. Ty detta kommer med så gott som fullkomlig säkerhet icke att kunna hållas uppe på dess nuvarande nivå hur länge som helst. Det är enligt min mening ofrånkomligt, att staten på något sätt ännu en gång räcker hemvärdet en stödjande hand, att staten genom en lagfäst förordning garanterar åtminstone en del av hemvärnets konstanta numerär.

Ett sådant ingripande vore icke blott en tillräcklig lösning av rekryteringsproblemet. Det vore också i högsta grad demokratiskt. Ty även om hemvärdet i närvarande stund omfattar folk ur alla slags samhällsgrupper, kan det åtminstone tänkas, att en gång den allmänna inställningen till problemet värnplikt åter kommer i farlig närhet av de s. k. ideella idéer, av vilkas verkningar vårt försvarsväsen haft allt annat än gagn och stöd. Hemvärdet kan, me-

nar jag, icke i längden klara sig endast med frivillig tillslutning. Det vore icke ens lyckligt, om så skulle förbliva fallet. Det kan icke i längden vara en rent personlig fråga, vem som skall svara för hemortens skydd och försvar, lika litet som en sådan kan ifrågasättas, när det gäller den allmänna värnplikten. Hemvärnets såsom en del av krigsmakten måste helt enkelt åtminstone delvis baseras på en eller annan form av allmän värnplikt.

Man kommer då närmast att tänka på tillslutningen av ur landstormen avförda värnpliktiga. Envar, som haft med beredskapsinkallade att göra, vet i denna dag, att vårt svenska folk ingalunda är obrukbart till militärtjänst vid fyllda 46 års ålder. Den som haft med hemvärnets att göra, vet också, att ett förvånande stort antal svenska män mycket väl både tåla och åtaga sig att fullgöra vapentjänst vid betydligt högre ålder. Det vore icke alls en orimlig begäran, att avgångna landstormsmän automatiskt tillfördes hemvärnets för en tid av förslagsvis fyra år, d. v. s. till utgången av det år, då de fyllt femtio år. Ett sådant ständigt tillskott skulle i de flesta hemvärnsområden säkerställa hemvärnets efter nuvarande förhållanden beräknade numerär. Fyra årsklasser i linjetjänst och landstorm utbildade hemvärnsmän skulle stabilisera hemvärnets på en nivå, på vilken man kunde av detsamma förvänta sig mycket goda prestationer.

Det kan tänkas, att utöver detta tillskott av f. d. landstormsmän hemvärnets ytterligare skulle kunna ha anledning att hoppas på nästan självklart bidrag till sin numerär från redan nu tillgängligt håll. Jag tänker i synnerhet på det frivilliga skytteväsendet och landstormens ungdomsorganisationer. Gång på gång har den uppmaningen riktats till våra skyttar, även genom skrivaren av dessa rader, att spontant ställa sin skjutskicklighet och sina gevär till hemvärnets disposition. Tyvärr är på många håll antalet icke värnpliktiga frivilliga skyttar i hemvärnets led beklämmande litet. Man frågar sig med all rätt, vems felet är. Kan det verkligen tänkas, att den som offerar så mycken tid och så mycket pengar på skjutträningen med armégevär, icke ytterst avsett att genom den uppnådda skjutskickligheten kunna bidra till sitt lands försvar, om så skulle fordras? Är det endast begäret efter skyttemärken och åtrån efter prispokaler, som driver folk till skjutbanorna? I så fall anser jag och uttalar som min bestämda åsikt, att hela denna sport borde förbjudas så länge vårt lands läge är sådant att icke ens varje hemvärnsman kan erhålla ett armégevär! Det borde stå klart för envar, som äger och kan hantera ett gevär och som icke på annat sätt blivit tagen i anspråk för vår beredskap, att hans plats är i hemvärnets. Detta anser jag vara genant att ens behöva påpeka för svenskar år 1941.

Den verksamhet, som den frivilliga landstormen bedrivit och fortfarande bedriver genom sina ungdomsorganisationer, är och har alltid varit till odisputabelt gagn för vårt lands försvar. Ingen vettig människa kan säga något annat. Men landstormsungdomen har med all dess gedigna och uppoffrande träning, med dess gradbeteckningar

och dess belöningar ingen fast plats inom vårt försvarsväsen. En sådan kan den dock skaffa sig vilken dag som helst genom att den in corpore anslutes till sin hemorts hemvärnsområde. Det har tyvärr från början blivit så, att landstormsungdomen icke känt sig tillräckligt uppskattad av hemvärnets lokala ledning, ett förhållande, som icke kan nog beklagas. Detta fel — ty ett sådant är det! — måste snarast rättas till. Det bör ligga i båda parter gemensamma intresse som medlemmar av vårt lands frivilliga försvarsarbete att omedelbart räcka varandra handen. Hemvärdet behöver trängande landstormsungdomen med dess ypperliga utbildning, och landstormsungdomen har genom hemvärdet ett ypperligt tillfälle till att aktivt och samlat ställa sin förmåga till landets och hemortens tjänst. Lösningen av problemet måste dock omsorgsfullt övervägas efter de förhållanden, som speciellt betingas av varje ort. Det bästa synes mig vara, att landstormsungdomen ansluter sig till hemvärdet såsom en egen formation. Därigenom skulle bl. a. den stimulans, som ligger i gruppernas eller plutonernas tävlan, väl komma till sin rätt och bliva till fördel för alla parter. Givetvis skulle landstormsbefälet automatiskt användas som hemvärnsbefäl.

Äntligen kan jag i egenskap av skolman och ledare av läroverksungdomens värntjänstutbildning icke underlåta att påpeka ännu en möjlighet till hemvärnets säkerställda rekrytering. Höstens värntjänstutbildning har på alla håll givit goda resultat. Skolungdomen har hundraprocentigt och med det största intresse tagit del av de nya lärdomar, som delgivits den på detta av tidens kynne betingade undervisningsfält. Redan för mer än ett år sedan har jag haft tillfälle till att i Skåne konstatera, att den svenska läroverksungdomen icke var sen att frivilligt ställa sig till fosterlandets disposition, när det gällde att öka dess försvarsberedskap. Ett par av de första hemvärnsformationer, som organiserades, bestodo av gymnasieungdom i Skåne. De flesta läroverk ha helt visst icke så få hemvärnsynglingar i sina gymnasieringar, kanske t. o. m. i realskolans högsta klasser. Detta är ett tillfälle, som bör snällt tillvaratagas. Den studerande ungdomen med dess utomordentligt goda fysiska utbildning, dess disciplin och dess lätthet att tillägna sig även praktiska lärdomar är icke blott just i dess egenskap av samhällets bäst skolade ungdom självskriven i hemvärdets led. Dess skolgång medför även en annan fördel för hemvärdet: den finns samlad på ett och samma ställe största delen av dagen och kan på några få minuter alarmeras, om så skulle behövas. Tanken på att uppsätta speciella skolhemvärn ansågs förra vintern på vissa håll icke odelat lämplig, vilka skälen emot än ytterst voro. Men man kan icke komma bort från det faktum, att vi i vår manliga, någorlunda fullvuxna och mogna gymnasieungdom rent ut sagt ha kärnan och blomman av hela landets hemvärn. Läroverkshemvärn äro den närmast till hands liggande och kanske den bästa lösningen av hemvärdets rekryteringsproblem, vad städerna beträffar. Kanske skulle man kunna våga gå ett steg vidare? Skulle det icke kunna tänkas, att hela värntjänstutbildningen förlades till hemvärdet i städerna? I så fall skulle

Dagens frågor

hemvärnet i skolornas gymnastiklärare givetvis få en synnerligen välkommen tillgång till kompetenta instruktörer. Gymnasieungdomens hemvärnsutbildning, som redan genom de tolv friluftsdagarna till timtalet skulle mer än motsvara hemvärnets obligatoriska utbildningstid, skulle utan vidare kunna utökas så, att den bleve en förhandsutbildning av rent militär art, vilken måste bliva av största värde, när ungdomarna skola fullgöra sin allmänna värnplikt, kanske t. o. m. bedrivs så, att en del av studenternas värnpliktsutbildning förlades till gymnasierna.

Till sist ett ord om den lokala fördelningen på olika beredskapsuppgifter av tillgänglig personal. Hemvärnet kom sist bland de uppgifter, som vårt lands läge i flygande fläng ställde oss inför. Luftskydd och hemskydd och allt vad de heta blevo för sin verksamhet mycket effektivt utrustade med förfoganderättslagens ypperliga apparat. Hemvärnet har trots ibland skriande behov icke ens haft tillåtelse att begagna sig av denna, när det gällt att skaffa vapen. Granskar man den personal, som tagits i anspråk för den ena och den andra beredskapsgrenen, kan man näppeligen på något håll undgå att förvåna sig över, att hemvärnet trots detta lyckats skrapa hop de väldiga skaror, det trots allt förfogat över, åtminstone på papperet. Men tyvärr måste man också konstatera, att det som hemvärnet fått nöja sig med ofta är just vad som blivit över, sedan luftskydd o. s. v. tagit sitt. Otaliga exempel skulle kunna framdragas på alla håll, vilka visa, att för hemvärnstjänst självskrivna personer i förväg blivit fastlåsta vid exempelvis luftskyddet, medan massor av hemvärns- och reservhemvärmän skulle kunna komma till betydligt bättre användning som exempelvis husbrandvakter eller rapportkarlar. Dessa missförhållanden hava upprepade gånger påtalats, och jag har redan för ett och ett halvt år sedan flera gånger i pressen föreslagit, att en grundlig revision av de olika beredskapsföretagens personal måtte företagas genom kommunalt upplagda register innehållande uppgifter om varje engagerads kvalifikationer, ett företag som icke skulle ha krävt någon större uppoffring av tid och energi, om blott en liten ansträngning hade gjorts att sätta sig in i hur hela apparaten vid behov skulle komma att fungera.

Jag menar, att med nuvarande fördelning och olika kompetens hemvärnets möjligheter till nyrekrytering äro betänkligt sämre än t. ex. luftskyddets.

Detta är några synpunkter. Andra kunna helt visst framföras från annat håll. Jag hoppas, att de problem, som jag här berört och som delvis äro föremål för utredning på annat håll, inom en icke alltför avlägsen framtid måtte tagas upp till behandling och lösning i samband med den stora omläggning av hela vårt lands försvarsväsen, som förberedes. Frågan om hemvärnets stabilisering kan icke i längden ställas i sista hand. Dess rekrytering kan icke få utslutande bero på en så variabel faktor som folks privata försvarsvilja.

Hudiksvall den 8 oktober 1941.

Natan Valmin.

Vardags-sociologi. Det är onekligen ganska kuriöst, att modern sociologisk forskning har så svårt att slå igenom i vårt land. Här ligger det sociala fältet vidöppet för verksamhetslusten hos snart sagt varje företagsam individ. Genom vädjande till vissa folkgruppers intressen och andras medlidande kan den initiativrike utan större svårigheter hoppas genomföra nästan vilka nyheter som helst; blott han eller hon stämplar sina förslag med beteckningen social. Så har än den ena, än den andra reformen kommit till, och sammanlagt bilda de nu, antingen de betraktas från centrum, eller lokalt av intresserade klienter eller oroliga skattebetalare, ett pittoreskt virrvarr.

Den mer eller mindre vetenskapligt grundade rationalisering, som präglar så många andra områden av det moderna livet, lyser här nästan helt med sin frånvaro. Bland annat beror detta helt enkelt på att reformerna införts in casu, tillfälligtvis, då och då — i varje fall utan någon grundval av målmedvetet och sammanfattande modernt samhällsstudium. Särskilt saknas nästan alldeles den form av metodisk samhällsforskning som kallas sociologi.

Det var inte så alldeles länge sedan statistiken var eller höll på att bli en modevetenskap i Sverige. Den vägdes och befanns något för lätt att klara upp alla problem. Sedermera har nationalekonomien intagit dess plats och mer till, fastän det blivit tydligt, att inte ens i våra dagar allt kan förklaras eller botas med nationalekonomi. Sociologien däremot har, trots det välljudande och till behagliga associationer lockande namnet, hos oss aldrig fått en ens någorlunda adekvat ställning, långt mindre en plats i solen. Tidigare ansatser — och de äro för den delen ganska betydande — äro nu minst sagt icke aktuella. Geijers och Agardhs, Pontus Fahlbecks och Kjelléns idéer eller insatser äro — praktiskt taget — helt förgättna. Detsamma kan väl sägas om Gustaf F. Steffen, som dock inte bara var utan även kallades sociolog. Den ende, som ännu håller lågan levande — en låga, som lyst och lyser — är E. H. Thörnberg. Det är visserligen inte obekant att sociologien verkligen i någon mån är på marsch vid våra universitet och högskolor¹, men något *genombrott* att tala om kan, som sagt, icke noteras.

Om orsakerna tjänar det inte mycket till att orda. Konservatism i tänkesätten, stelhet i den akademiska organisationen räcker som förklaring. Mer konkret kunde man kanske också säga: brist på medel och en beklaglig fördom mot sådana forskningsmetoder för humanistisk vetenskap (utom arkeologien och konsthistorien) som för utövaren bort från bokhyllor och skrivbord ut till strövtåg på det s. k. fältet och till kontakt med människor.

Under sådana omständigheter är även en så anspråkslös (i ordets

¹ Varom docenten Pfannenstills uppsats i förra häftet i sin mån vittnade. — Sedan detta skrevs har dessutom i en intervju meddelats, att en undersökning just av den typ, docenten Pfannenstill efterlyser, företagits under den förflutna sommaren i samhället »Medelby» och att materialet nu håller på att bearbetas.

båda bemärkelser) sociologisk studie som *Erik Wästbergs* nyss utkomna »Hur svenska folket lever» en händelse väl värd att notera.

Författaren framträder utan alla later. Han är en amatör och en praktikus. Sociologerna av facket kunna säkerligen ha många invändningar att göra både mot metod och resultat. Men hans bok har något att lära dem, i varje fall den gamla sanningen, att friskt vågat är hälften vunnet. Och för en enkel innehavare av det s. k. lekmanförståndet har den i varje fall ett klart sanningskriterium: den överensstämmer helt med vad man »har på känn».

Författaren är en välkänd journalist. Hans bok är helt enkelt en samling tidningsartiklar — mycket uppmärksammade artiklar — i Nya Dagligt Allehanda. Åtskilliga av dem väckte inte så liten sensation, när de först publicerades. De voro roliga och pikanta. De ha givit kåsörer och tecknare åtskilliga uppslag. När man nu får se dem samlade kan man väl säga, att bouqueten förflyktigats. Detta nedsättande omdöme brukar ej sällan fällas om god journalistik, som konserverats i bokform. Här är det uttalat med flit och menat som högt beröm. Först nu märker man, hur planerligt och ansvarsmedvetet författaren arbetat. Att boken som helhet inte är så »rolig» som artiklarna beror helt och hållet på, att ämnet *är* allvarligt och dessutom därpå, att en detaljerad kännedom om hur och av vad den typiske representanten för lantarbetaren och direktören, bonden, lanthandlaren, hembiträdet och kontorsflickan, lever är en högst intressant och bokstavligen tankeväckande läsning, men inte a priori någon nöjesläsning. Författaren levererar berättelser ur levande livet. Men inte i vanlig bemärkelse. Hans uppgift är just att ta vid där det spännande slutar — och vardagen börjar.

Med hänsyn till den kända sammansättningen av denna tidskrifts läsekrets kan man särskilt rekommendera hrr kansliråd, kaptener, direktörer, läroverkslärare och likställda att ta del av skriften. De skola ofta le ett igenkännande leende — och ibland le ganska generat eller inte alls.

Här kan ju inte komma i fråga att ens i yttersta korthet referera undersökningen. Den bör läsas, och läsaren bör, och måste, själv dra sina slutsatser. Författaren har nämligen blygsamt nog avstått. Han har åstadkommit en materialsamling och därmed basta. Men en synnerligen tänkvärd sådan. Man får här kännedom om hur typiska representanter för en hel rad av yrken och stånd verkligen »har det ställt». Vederbörandes ekonomiska status, denna onekligen centrala punkt i tillvaron, meddelas (i regel med återgivande av resp. budget), och deras därav beroende livsföring skisseras. Vi få kännedom om de skildrade personernas politiska ställning; om deras bildningsnivå eller rättare bildningsmedel och -krav; om deras religiösa ståndpunkt och åtskilligt annat. I några fall — vilka skall här fördöljas i det däremot icke dolda syftet att locka läsaren till boken — lämnas även uppgifter om ett så subtilt spörsmål som vederbörandes erotiska vanor.

Det må vara nog med dessa stickprov. Skulle man slutligen göra ett utomordentligt flyktigt försök till ett par punkter av den sam-

manfattning som Erik Wästberg tyvärr icke velat ge läsaren, skulle de lyda så.

Vårt folk är fattigt, skall så bli... Visserligen ha inkomsterna ökat, men levnadsvanor eller -anspråk ha ökat än mera, särskilt i de lägre inkomstklasserna. I de högre däremot är standardökningen blott skenbar. Eller rättare: förbättring på ett håll motsvaras av uppenbar sänkning på andra. Svårigheten att få debet och kredit att gå ihop är emellertid ett gemensamt drag för nästan alla.

Lika gemensam är hyggligheten. Vi äro på det hela taget ambitiösa och ordentliga; kanske en smula loja. Arbetsamma och ansvarskännande äro vi också. Vi ha många dygder — men om de heroiska höra vi i varje fall inte författaren berätta. Vi äro, allt som allt, helt enkelt folket i medelvägens land.

Kriget och den engelska traditionalismen. England har sedan århundraden tillbaka varit traditionernas hemland framför alla andra. Hela det engelska folket och ingalunda bara en styrande klick har mer eller mindre medvetet letts av traditionsvårdande och pietetsbejakande instinkter. Den som före det sista kriget hade tillfälle göra en rundtur i de dystra kvarteren i Londons East End under någon nationell högtidsdag kan inte hysa något tvivel om äktheten och spontaniteten i de patriotiska utbrotten och manifestationerna t. o. m. hos dessa mestadels djupt beklagansvärda människor, som bokstavligen levde på livets skuggsida. Mycket av motståndskraften under kriget har sin rot i en stark känsla för det specifika värdet av det egna, det nationellt särpräglade.

Engelsmännens sinne för tradition och traditioner har naturligtvis ett nära samband med en ganska utpräglad konservativ disposition hos folkpsyket. Inte nödvändigtvis konservatism i politisk bemärkelse sålunda, utan en naturlig konservatism, som spontant sätter det erfarna, det invanda framför allt nytt och okänt, allt experimenterande. Ett uns fakta väger upp ett skålpund teori, säger ett engelskt ordspråk. Edmund Burke har som få fått fram detta grunddrag i sina landsmäns psyke i sin magistrala uppgörelse med den franska revolutionen, *Reflections on the Revolution in France* (1790), som inte utan skäl betecknats som den konservativa ideologiens bibel. Han understryker den stora betydelsen av sammanhanget, kontinuiteten mellan det förgångna och nuet och betonar nödvändigheten vid allt reformarbete av en »reparation så mycket som möjligt i byggnadens stil». Därmed förde han konservatismen över på det idépolitiska planet. Men oavsett alla politiska nyanser har Burke's konservatism haft en grundläggande betydelse för att utveckla och vidarebefordra den speciella engelska traditionalismen.

Nu kan man fråga sig, om detta traditionella England skall kunna bestå även efter de stormar, som på sistone skakat det gamla öriket och vilkas verkningar och fortsatta förlopp ingen kan förutse. Av naturliga skäl har diskussionen härom t. v. uppskjutits, men ett och annat har dock redan sagts och skrivits i saken. Skola alla ålderdomliga institutioner, sedvänjor och bruk falla med de byggnader,

som hägnat dem och som nu till stor del ligga i grus och aska? Och vad som är det viktigaste och mest intressanta därvidlag: skall England även i fortsättningen, alltså efter ett för landet något så när favorabelt krigsslut, såsom hittills styras av en handfull mer eller mindre privilegierade? En amerikansk politiker uttalade för någon tid sedan för Englands vidkommande resolut det önskemålet, att det gärna kunde bli *tabula rasa* med allt i detta land, liksom med de bombade byggnaderna; förr skulle England nämligen ej bli en demokrati i anda och sanning.

Angreppen mot det specifikt engelska har i hemlandet i regel utgått från författare och över huvud intellektuella kretsar. Den gamle gyckelmakaren Bernard Shaw har mer än en mansålder spelat på dessa strängar och till sist trots allt kätteri själv införlivats med det genuint engelska. Hans frispråkighet har emellertid saknat det djup och allvar och framför allt den känsla av ansvar, som ensam skulle kunnat förläna hans förkunnelse något mera bestående värde. På senare tid ha väl Aldous Huxley och i viss mån D. H. Lawrence varit de mest uppmärksammade i denna litterära samhällsdiskussion. Nu uppträda J. B. Priestley och Somerset Maugham som domare och profeter och kräva bot och bättring av det gamla England. Priestley har sedan krigsutbrottet regelbundet talat i radio som representant för den »lojala oppositionen», som kämpar för ett nytt och klasslöst England men ett England, som inte är befolkat av »otäcka marxister utan av sympatiska engelsmän». Han har också med kraft understrukt den sociala faran av en finansoligarki, som öppnar portarna för ett litet fåtal utvalda, vilka sedan i sin tur dirigera guldströmmen och därmed, enligt Priestley, i stor utsträckning bestämma rekryteringen av parlamentet, utnämningar, förlänandet av adelskap o. s. v.

Priestleys samhällskritik är utan tvivel befogad i många stycken. Oförnekligt är, att England den dag i dag är alltjämt regeras av en liten klick, som på olika vägar förstått att monopolisera makten. Vänsterradikalism och arbetaropposition ha i stort sett snällt funnit sig i denna traditionella ordning, som begränsar urvalet till de ledande posterna i samhället till en liten krets personer, vilkas fäder eller andra anförvanter ofta intagit eller intaga nyckelställningarna. Även politiska arvsanlag böra givetvis tillvaratagas i enlighet med den moderna forskningens resultat; men deras frekvens i England har alltid verkat misstänkt stark. Ofta är det inte ens de eventuella arvsfaktorerna, som ge utslaget, utan rena relationer.

Ett ganska talande belägg för det ovan sagda lämnar den senaste rekonstruktionen av ministären i samband med Duff Coopers avgång från det svårskötta informationsministeriet för någon tid sedan. Bland de sex å sju nyutnämningarna hade ej mindre än tre uppenbar relationskaraktär. Churchills egen svärson och forne antagonist, den konservative underhusledamoten Duncan Sandys, blev sålunda finanssekreterare i krigsministeriet. Richard Law, även han konservativ underhusledamot, var redan förut finanssekreterare i krigsministeriet (före Sandys) och blev nu efter R. A. Butler vice utrikes-

minister eller, som det mera officiellt kallas, understatssekreterare i utrikesministeriet. Han är son till den 1923 avlidne konservativa ledaren Bonar Law. Mest sensationellt och som en tribut åt arbetarpartiet blev den 57-åriga Ernest Thurtle understatssekreterare åt den 40-åriga nye informationsministern Brendan Bracken, Churchills hitillsvarande parlamentariske privatsekreterare. Thurtle är svärson till den härom året avlidne gamle arbetarledaren och pacifisten George Lansbury. Om det inflytande han lyckats förvärva under en 20-årig politisk bana äro meningarna mycket delade. Den nye undervisningsministern R. A. Butler liksom den nyutnämnde chefen för B. B. C., det brittiska radiobolaget, Harold Nicolson, äro ävenledes söner till på sin tid högt uppsatta och inflytelserika män — respektive Indienkännaren m. m. Sir Montagu Butler och den för en del år sedan avlidne, mycket omtalade diplomaten Arthur Nicolson, lord Carnock — men äro ju dock mera kända och betydligt mera »self-made» än de tre ovan nämnda.

I de flesta länder brukar missbruk av relationer kallas nepotism och mötas med en kritik, som kan stegras till en storm av förtrytelse. I England passerar det dock utan vidare. Så har det alltid gått till och så kommer det att gå till även i framtiden, resonera säkert de flesta engelsmän, om de nu alls ägna saken någon särskild uppmärksamhet. Kan sådant gå för sig i tider som de nuvarande, inser man lätt, vilken makt sedvänjan alltjämt har i England på detta område — liksom på alla andra.

Englands adel utgör ett kapitel för sig och ett ganska invecklat kapitel. Den ständiga nyrekryteringen även från radikalt vänsterhåll främjar ytterligare den obrottsliga sammanhållningen inom den styrande klickan, som givetvis är starkt adelsbetonad i ett land, där »förtjänsten» alltjämt adlas. Den gamle arge f. d. socialisten (han tillhör fortfarande arbetarpartiet, därför att det brukas så) och kommunalpampen i London lord Snell, som man ibland hör talas om tack vare hans egenskap av biträdande ledare av överhuset, är numera innehavare av en av de äldsta och förnämsta befattningarna vid hovet, *Captain of the Gentlemen-at-Arms!* Att emellertid den gamle rabulisten och spjuvern ännu lever kan man se av årets upplaga av *Who's who*, där Snell under rubriken *recreations* på sitt namn svarat: *none*. Det är nu ett skämt med heliga ting i England, som inte vem som helst kan tillåta sig.

Major Attlee, den forne oppositionsledaren, numera ledamot av krigskabinetet, är också en urengelsk och i grunden, trots den röda kulören, mycket typisk representant för en konservativ engelsman av den gamla skolan. Redan hans yttre, hans klädsel och uppträdande ge associationer i dylik riktning. Av Churchill själv, tillhörande en av landets blåblodigaste familjer om än amerikan på mödernet, kan man inte begära alltför mycket i fråga om antitraditionalistiska framtidsloften lika litet som av den typiske storföretagaren lord Beaverbrook, som för övrigt är kanadensare till börden. Den tredje kraftkarlen i kabinettet, den inflytelserike arbetarledaren Ernest Bevin, har ej uttalat sig i dessa ämnen, han har säkerligen i likhet

med sina kolleger annat att tänka på än så länge. I Halifax och Eden har troligen den traditionella kottaripolitiken två av sina mest pålitliga talesmän, om än opportunitetshänsyn tvinga dem att intaga en avvaktande hållning. De äro med de skiljaktigheter sinsemellan, som betingas av åldersskillnaden och individuella olikheter, typiska företrädare för det styrande överklasskiktet.

Så stark är alltså traditionens makt alltjämt i fråga om ett av landets mest vitala spörsmål. Förhållandet är betecknande. Tidningarna klaga ofta över, att åtskilliga rena relationsherrar av tvivelaktig kapacitet sitta kvar både i ministären och på andra ledande poster. Ännu efter krigsutbrottet var en man som lord Stanhope det brittiska imperiets sjöminister, till 1940 även ledare av överhuset. En annan dekorationsfigur, lord Zetland, innehade till 1940 den viktiga posten som minister för Indien. Både Stanhope och Zetland voro förstas ledamöter av kabinettet. Till historien hör också, att de innehåft eller inneha höga hovcharger. (Stanhope är dessutom strumpebandsridare.) Systemets svagheter ha obarmhärtigt blottats av kriget, men engelsmannen är den han är; han ger sig inte något nytt i våld utan efter stor tvekan, yttre omständigheter må sedan pressa på bäst de kunna.

Somerset Maugham befinner sig sedan hösten i fjol i U. S. A. Han har de två första krigsåren varit med om både brokiga och spännande upplevelser i Frankrike och hemlandet och på resor dem emellan. Han är flitigt verksam i pressen och de stora magasinerna där ute och lär inhösta svindlande honorar för sina skrivelser. Men så är han ju också en ovanligt kultiverad och underhållande skribent, som har både förstånd och erfarenhet. I den allvarliga diskussionen om krigsutbrottet och vad som sedan följde har särskilt Neville Chamberlain råkat ut för hans bitande sarkasmer. Detta står i ett visst samband med Chamberlains egenskap av just »relationsstorhet»; han kom till stor del fram tack vare sin fars, Joseph Chamberlains, och framför allt sin inflytelserike halvbrors, Sir Austen Chamberlains, anseende. Åtskilligt spelade väl hans stora kommunalpolitiska meriter från Birmingham in, liksom troligen hans klassiskt engelska psyke. Ryktet förtäljer även, att hans begåvade maka haft en betydande andel i hans snabba karriär på äldre dagar — först vid 53 års ålder blev han kabinettsminister. Han var dock en man av ovanlig viljestyrka och blev en av Englands bästa finansministrar, och han torde också komma att stå sig bäst inför historiens dom utav trion Ramsay Mac Donald—Stanley Baldwin—Neville Chamberlain, *the guilty men*. Maugham skämtar också mycket kvickt med bekanta engelska överklasslyten — den engelska lady, som frågar efter sportdäcket på den franska kolångaren, vilken med den största risk skulle försöka lotsa passagerare från Cannes till England, får av fartygets ende uppassare följande svar på sin fråga: »Hela fartyget är sportdäck, madame.» Dyrbar är också berättelsen om det gamla paret i full gala på det mondäna Dorchester Hotel i London, som förebrår Maugham för att han har kavaj på ett sådant ställe: »Jag kan inte se något som helst skäl, varför en gentleman inte skulle

kunna klä sig som en gentleman, bara därför att tyskarna kasta ned några stycken bomber», säger lady'n förebrående till den berömde men vid tillfället i fråga »oklädde» författaren.

Mycket av det som kan synas uteslutande löjligt för andra än engelsmän är emellertid en styrka under de tider, som England nu genomlever. Det gäller inte minst om deras ofta mera skenbara än verkliga nonchalans och om deras bornerat överlägsna hållning inför vad som än händer. Det visar erfarenheten.

Englands starke man under detta krig, Winston Churchill, har i sitt hemland mötts med en påtaglig misstro, som säkerligen djupast bottnar i vissa såsom »engelska» uppfattade drag i hans psyke. Samma har förhållandet varit med Lloyd George, Churchills motsvarighet under det förra kriget. Först efter tvekan har man överlämnat sig åt dessa båda energiknippen med deras aktiva och rörliga intellekt, sedan inga andra utvägar stått till buds. Bergsons tes *l'existence complète est mobilité dans l'individualité*, den fulländade tillvaron ligger i individualitetens spännvidd, som passar så bra in på dem båda, torde vara något som är genomsnittsensengelsmannen tämligen fjärran, åtminstone under normala, fredliga förhållanden. Lloyd George's politiska ledarställning överlevde ej kriget mer än ett par år, och sedan gick det snabbt utför. Det skulle emellertid vara ett svårt misstag att tro, att dessa båda ledare representera traditionsfientliga makter. Allra minst gäller detta om Churchill med hans arv från stora fäder.

Det är kanske för tidigt att spå om den engelska traditionalismens framtidsutsikter. Mycket talar emellertid för, nu dessutom bestyrkt under de svåraste yttre förhållanden, att den kommer att fortleva allt framgent om än under gradvis skeende förändringar. De yttre formerna äro ju heller inte allt i en tradition. Denna traditionalism förefaller nämligen vara lika konstitutiv för det engelska psyket som t. ex. ondskan — mutatis mutandis — för människornas hjärtan i gemen. Innan denna sistnämnda utdrivits eller åtminstone reducerats något, kommer världen att förbli som den är. På liknande sätt förhåller det sig troligen med den engelska traditionalismen; när den försvunnit sin kos är det säkerligen också ute med det England vi nu känna.

Carl-Gustaf Thomasson.

Finländaren fil. mag. Runar Johanson ger i nedanstående uppsats en redogörelse för det östkarelska problemet i början av 1800-talet.

Östkarelen i den finländska och svenska debatten för hundra år sedan. Den östkarelska frågan har i Finlands historia uppvisat två faser. Det svenska väldet i vardande och i full maktutveckling åsyftade med Östkarelen erövring blott, eller åtminstone huvudsakligast, en maktutvidgning eller ett säkrande av vunna positioner. Den nationella synpunkten kan ha spelat en viss roll, men avgörande var den knappast någonsin. Efter skilsmässan från Finland 1809 upphörde

Sverige givetvis att hysa varje som helst intresse för Östkarelen. Men därmed var denna fråga likväl inte bragt ur världen. Det spिरande finska nationalmedvetandet riktade helt naturligt sin uppmärksamhet mot övriga finska folkstammar inom det ryska riket och intresset för den — och särskilt för östkarelarna — stegrades i den mån man insåg deras betydelse för folkdiktningen, språkforskningen och historien. Sjögren, Lönnrot och Castrén bidro avsevärt till att fläta samman de finska stamfränderna. Man begynte räkna med dem som en realitet, dock till en början icke av politisk, utan endast av kulturell art. Då Östkarelen det oaktat i mitten av 1800-talet framträdde som en politisk fråga, blevo de nationella synpunkterna tillbörligen betonade, men det var inte nationalismen, som först höjde Östkarelen frihetsbaner, utan liberalismen med dess outsläckliga hat till despotismen och reaktionen, enkannerligen i deras ryska uppbyggelseformer.

I ett överraskande tidigt stadium av finskhetsrörelsen började »fenomanerna» rikta sina blickar på det stöd och de möjligheter, som kontakten med stamfränderna i Ryssland öppnade för det finska kulturarbetet. En antydan härom påträffas redan i Åbo Morgonblad 1821 i den märkliga artikel, vari Erik Gustaf Ehrström framförde krav på finska språkets införande i skolorna. I sin långa artikelserie bemöter Ehrström bl. a. farhågorna för att det ringa antalet finska läsare skall göra den finska litteraturen mycket fattig. Härvid gör han en hänsyftning av ganska märkligt slag. Han anmärker, att om hela nationen ägde ett gemensamt språk, så skulle i och med det samma den läsande allmänheten växa i antal och kanske i det närmaste fördubblas och — tillägger han — detta så mycket mer som vi kunde hoppas att våra finska bröder, vilka boende utom Finland, njuta skydd av samma välgörande spira som vi, skulle närmare sluta sig till oss. Då man betänker, att A. J. Sjögrens forskningar rörande finnarna i Ryssland på allvar började bedrivas först ett par år senare, framstår Ehrströms uttalande såsom en anmärkningsvärt tidig antydan om möjligheten av kulturell påverkan och ledning.

Småningom mognade uppfattningen om de finska stammarna såsom en enhet — en tanke, som vann fasthet i den mån exempelvis de komparativa metoderna begynte tillämpas inom forskningen. Då Helsingfors Tidningar under Topelius' redaktion år 1844 anmälde Grönblads urkundsamling rörande klubbekriget, framhöll tidningen bl. a., att denne forskare liksom de flesta andra nästan totalt hade förbisett den finska folkstammen i dess för hela den europeiska och asiatiska nordens så högst viktiga, fast ännu outredda utbredning.

I vad mån och i så fall huru tidigt intresset för Östkarelen språkliga och kulturella skatter och säregenheter gävo upphov till samtida diskussioner av politisk natur, undandrar sig vår kännedom på grund av censuren.

Att man möjligen kan ha snuddat vid den politiska sidan av saken, därpå tyda vissa omständigheter av icke ringa intresse. Till en början riktade man blicken blott på den enhet, som de finska stammarna hade utgjort under sin gemensamma forntid. Men det dröjde inte

alltför länge, innan enheten uppfattades såsom ett framtidsprogram, dock med varierande innehåll. Det var kanske med tanke härpå som Topelius i sin ovannämnda recension yttrade, att varje ljusglimt över Finlands forntid tillika är en solstråle över dess framtid. Vilken roll man tilldelade Finland framgår ur uttalanden, i vilka kulturarbetet berördes. Man utgick givetvis ifrån, att Finland i de kulturella relationerna skulle inta den ledande platsen eller åtminstone fungera som primus inter pares. I Helsingfors Tidningar 1846 talas det om, att försynen inte har anvisat det finska folket en politisk roll i världshistorien. Må det då, tillfogar tidningen, söka och finna sin bestämelse uti att vara ett kulturfolk, som börjande med att självt stiga till höjderna av samtidens bildning, gör sig värdigt det ädla kall, att i en framtid med skatterna av sitt samlade vetande upplysa och upplyfta de talrika spillror av den stora finska folkstammen, till vilka civilisationens ljus ännu inte har framträngt i österns och nordens omätliga ödemarker! Något tidigare hade Helsingfors Tidningar i anledning av en artikel i Snellmans Saima skrivit i optimistisk ton om Finlands litteratur och dess framtid: »Vad, om den finska folkstammen, till sin utsträckning föga mindre än den slaviska, en dag vore kallad att spela en större roll på världsteatern, än man anar nu? Man invänder med allt skäl: den är ingen 'thatkräftig', ingen politisk stam. — — — Det talas nu om panslavismen; det kan en dag talas om pansuomism eller pansuomism. I denna 'allfinskhet' måste finska folket, förmedelst sin äldre kultur, bekläda ett slags hegemoni — — —?» »Dock», tillägger tidningen, liksom för att ursäktas att den lämnat sina tankar alltför fria tyglar, »detta må vara 'drömmar som strömmar'.»

Som synes ha vi emellertid här att göra med ett storfinskt program på det kulturella området. Det skulle inte dröja många år, innan storfinskheden i politiskt avseende gjorde sin röst hörd. Första gången skedde detta likväl inte i Finland, utan i Sverige.

I Sverige ägnade man ofta vid seklets mitt sin uppmärksamhet åt Finlands politiska ställning. Anledningar att yttra sig erbjödo uttalanden både i Sverige och i Finland. De svenska liberala kretsarna stodo i skarp opposition gentemot den konservativa regeringskursen, vars anhängare utsattes för häftiga anfall — ibland urartande till personligheter och insinuationer — främst i liberalismens ledande organ Aftonbladet. På det utrikespolitiska området drog tidningen i härnad mot 1812 års politik; liberalerna förläto aldrig Karl XIV Johan att han inte hade återfordrat Finland vid Åbomötet med tsaren och han steg inte i deras aktning på grund av sitt konsekvent iakttagna välförhållande till Ryssland och dess tsar. Han ansågs uppoffra Sveriges sanna intressen, ty Norge kunde aldrig för det svenska väldet ersätta förlusten av Finland.

Det var i en sådan stämning Aftonbladet även berörde den öst-karelska frågan. Den omedelbara anledningen härtill var Topelius' kända uppsats i andra häftet av Joukahainen (1845) »Äger finska folket en historia?» Frågan besvarades av författaren på ett — såsom han själv medger — hädiskt sätt: Finlands folk (märk väl: folket)

ägde inte före 1809 någon egen historia såsom självständigt folk, vilket däremot vore fallet efter skilsmässan från Sverige.

Detta svar försatte Aftonbladet på ett verkligt kämpahumör. Tidningen förhåller sig högeligen tvivlande till värdet av ryska manifest och regentförsäkringar — slutsatsen är i korthet: vestigia terrent! — och av de ryska löftena kommer Finland inte att ha större glädje än Polen, Estland, Livland o. s. v. Skulle således, menar Aftonbladet, inte Finland efter den *ryska ockupationen* (kursiveringarna äro tidningens) vara lika mycket *bundet* och *influerat* av Ryssland som det någonsin förut hade varit det av Sverige? Aftonbladet finner detta alldeles uppenbart och tidningens ståndpunkt är därmed angiven. Men den berör Finland såsom stat, och icke — såsom Topelius åsyftade — det finska folket. Denna missuppfattning skärpte ytterligare motsatsen mellan Topelius' och Aftonbladets uppfattning i frågan.

Till tanken på en förening av alla finska stammar kommer Aftonbladet, då det upptar den finska nationaliteten till diskussion. Tidningen anser en sådan nationalitet inte existera med mindre alla till den finska stammen hörande folk ha blivit samlade. Fråga blir därför — resonerar Aftonbladet — huruvida inte en hittills saknad nationalitet genom försynens hemliga vägar för framtiden kan vara beredd åt Finland. En finsk nationalitet, sådan tidningen uppfattar densamma, har genom föreningen med Ryssland tagit ett första steg mot sitt förverkligande. »Då man talar om 'finska folket' i stort, befann sig detta under svenska tiden splittrat och ej sällan i kamp med sig själv, då en del (i Viborgs län, s. k. Gamla Finland, vidare i Olonetz och en stor del av norra Ryssland) tillhörde ryska staten, men det övriga Sverige. Efter 1809 har åtminstone *allt finskt* blivit *samlat* under en och samma spira.»

Om innebörden av detta framsteg och de förhoppningar man på grund härav kan hysa beträffande framtiden har emellertid Aftonbladet sin egen uppfattning. Under rådande regim i Ryssland kan den nationella samhörigheten på sin höjd manifesteras i kulturyttringar på gemensam grund: samtliga finska folks nationalitet kan bli »vän med sig själv», kan erkänna sin gemensamhet, kan i tysthet arbeta sig ihop till några dyrbara, forna sammanbindande poetiska folkminnen. Alla försök att nalkas det politiska området skall likväl Ryssland, enligt tidningens fasta övertygelse, kväva i sin linda, varvid en hänvisning ånyo göres till Polens öde och till exempel från Baltikum. »Att icke ryska regeringen skall tillåta detta (d. v. s. de nyssnämnda strävandena) utbilda sig så långt som till någon verklig *politisk* nationalitet för finnarna, kan man likväl taga för alldeles avgjort; och den, som häröver kunde hysa några illusioner, behöver endast åskåda Polens och Litauens öde under de sista tiderna. Förhålla sig de finska folken så fredligt, att *alldeles ingenting* göres för deras nationalitets förverkligande, så torde nog ryska regeringen lika godhetsfullt hädanefter som hittills låta den bibehålla deras *dröm* om egen nationalitet och egen historia efter 1809; men göres minsta steg — så torde hastigt en *ukas* underrätta dem om nödvändigheten

att *vakna*, d. v. s. att hädanefter varken begagna svenska eller finska, utan rena ryskan i alla sina nationalitetsförhandlingar.»

I slutet av sin kritiska betraktelse uttalar Aftonbladet de ytterst märkliga orden rörande den ryska statskolossens eventuella öde och de möjligheter, som härigenom öppna sig för fria statsbildningar på det forna ryska statsområdet. Tidningen hade under årens lopp ofta uttalat sin fasta övertygelse, att den tid stundar, då den ryska kolossen sönderfaller liksom forna tiders kolossala »statshoppyttringar» av sinsemellan olika nationer. År 1839 hade tidningen bl. a. framhållit, att sammangyttring kan betraktas såsom Rysslands »livsprincip». Den egentliga kärnan, om en sådan finnes, måste söka med sig konformera alla de främmande delar, som den hade gyttat omkring sig och som den strävar att sammansmälta med sig. En stat som Ryssland måste antingen vegetera — ifall tilltagsna grannar saknas — eller ock leva i ständig feber av förstoringlust *utåt*. Då en dylik stat slutligen blivit oformlig, följer svindel — och förfall. Denna karakteristik är onekligen träffande med tanke på Rysslands senare öden.

I händelse Ryssland faller samman, resonerar Aftonbladet vidare på tal om Topelius' uppsats, kan det naturliga få göra sig gällande, d. v. s. alla till stammen och språket sammanhörande folk kunna var för sig bilda stater. »De äkta *moskoviterna* skulle då komma att utgöra en folkenhet, en stat, med Moskva till medelpunkt, och för övrigt av stor utsträckning, ända fram emot Novgorod och Smolensk. De *polska* folken likaså en särskild folkenhet, en stat, för sig. De *tatariska* likaledes. De *finska* folken skulle utan tvivel då också komma att bilda sin enskilda samhällsenhet, omfattande »allt finskt, både norr, söder och öster om Finska viken. Petersburg bleve för denna folkenhet den naturliga medelpunkten.» Det är endast under denna förutsättning Aftonbladet kan gå med på, att Finland har bekommit sin egen historia i den mening Topelius avsåg.

Med dessa nästan profetiska ord, som vittna om odiskutabel skarpblick hos författaren, avslutar Aftonbladet sin recension. Historien om Finlands förening med Ryssland visade, att missförståndet ledde till iakttagelser, som i grund och botten voro riktiga, ehuru den konstitutionella epoken till en början var ägnad att överskylla och avlägsna faran. För övrigt kan man om Aftonbladets framtidsperspektiv knappast säga annat än att det bör ha tillfredsställt även den mest sangviniska nationella fåfänga på den tiden. Dock gör man klokast i att utgå ifrån, att det hela för samtiden tedde sig som en visserligen djärv och storslagen, men alltför fantastisk framtidssyn. Eftervärlden torde icke ha anledning att hysa en motsatt uppfattning.

Trots införselbud och censur blevo naturligtvis uttalanden av detta slag kända i Finland, men någon diskussion ha de, ytligt sett, likväl inte framkallat. På autokratins och reaktionens tid tedde de sig alltför absurda och överkliga. Men tanken på ett gemensamt kulturarbete och kulturutbyte har, som tidigare omnämnts, lekt mången i hågen alltsedan Åboromantikens tid och därifrån är steget icke över-

hövan långt till spekulationer om ett politiskt samarbete någon gång i en avlägsen framtid.

Som ett bevis på att tankar i denna riktning legat och grott inom härvarande kretsar kan man anse Emil von Qvantens ord i hans broschyr *Fennomani och skandinavism*, utgiven i Stockholm 1855. Denna broschyr var som bekant avsedd att vara en programskrift för de visserligen fåtaliga, men desto mera livaktiga liberala kretsar i vårt land, vilka syftade till en frigörelse från den ryska despotismen — i detta fall genom att understöda tanken på ett nordiskt statsförbund med Finland som en med Sverige nära lierad medlem. Den omvälvning von Qvanten trodde bli följden av Sveriges deltagande i Krim-kriget skulle enligt hans mening skapa en ypperlig förutsättning härför. Hans blick gick emellertid långt utom Finlands landamären — till Östkarelen. Att sträcka handen efter detta område ansåg han nödvändigt främst ur försvarssynpunkt, men även ur finsk nationell synpunkt. Han påvisar först med exempel, att haven snarare förena än åtskilja länder och folk, medan återigen landgränserna, då de gå över höga berg, ödemarker och vida landsträckor, skilja länderna från varandra. Han anser inte Bottniska viken vara någon tryggare gräns, i synnerhet med ett ryskt Bomarsund på Åland: »huru lätt kan icke en flotta segla över Ålands hav eller en armé om vintern tåga över Kvarken?» Av denna orsak förordar han en gränsförskjutning åt öster, som med Skandinavien införlivar hela det nordvästra Ryssland. En ändamålsenlig och väl övervägd gränsdragning betraktar han som en tämligen naturlig sak, om det en gång kommer därhän. »Däremot skulle de gränser, som genom Finlands anslutning till Sverige erhöles, i fall de blott, såsom väl naturligt är, på ett fullkomligt rationellt och tillfyllestgörande sätt uppgjordes, i sjäva verket bliva mycket mer säkra och betryggande. Dessa gränser skulle nämligen då löpa längs åt de stora sjöarna och vattendragen i det nuvarande nordvästra Ryssland: — Ladoga, Surr (d. v. s. Syväri), Onega och upp till Vita havet. Dessa öde nejder bleve då mycket mer åtskiljande än Bottniska viken, och, med sina djupa skogar, vidlyftiga strömdrag och svårt tillgängliga pass, bleve denna gräns, även i militäriskt hänseende, en ganska fördelaktig försvarslinje. Genom en sådan gränsreglering bleve slutligen även, såsom ur nationell synpunkt naturligt och billigt är, den hittills styckade finska stammen äntligen ett helt, i det även de ryska karelarna, dessa om ej till namnet, dock till andan äkta finnar, hos vilka största delen av Kalevala blivit upphämtad, förenade med sina bröder i det egentliga Finland.»

I detta yttrande, som ligger snart hundra år tillbaka i tiden, har von Qvanten berört det nu så aktuella problemet om en gräns, som kan ge Finland slutgiltig trygghet mot dess städse aggressiva östra granne. Det är ingen tillfällighet, att han framförde synpunkter, som erinrade om vår tids, ty då likaväl som nu gällde det närmast Finlands, men dessutom innerst inne även Nordens trygghet.

Även om von Qvanten kan förutsättas ha känt till Aftonbladets ovannämnda uttalande, framgår det ur hans broschyr, att han intog

en fullt självständig ställning till frågan om sammanförande av »allt finskt» i en enda statsenhet med Finland såsom den centrala, självfallna medelpunkten. Han ser nämligen på Finlands framtid inte endast i egenskap av en liberal patriot, utan även som en representant för en skandinaviskt orienterad finsk kultur, gripen som han var av skandinavismens hänförelse för ett nordiskt statsförbund. Av denna orsak blir hans »Stor-Finland» inte av samma territoriella omfattning som Aftonbladets.

Emil von Qvanten håller före, att en politisk anslutning till Skandinavien inte försvårar, utan tvärtom underlättar lösningen av Finlands nationella fråga — detta i skarp motsättning till Snellman och många andra. Genom anslutning till de skandinaviska »medbröderna» erhöle Finland »de nödiga medlen och krafterna, som det behöver för att ostört återupprätta sitt samhällsliv på en fri och sedlig grund samt praktiskt lösa det nationella problem, som ännu förestår för detsamma. Ty blott så, genom ett kraftigt utbildat och fritt statsliv, skall detta problem — — — kunna lösas — — —.» I förening med det övriga Norden skall Finland leva i överensstämmelse med de sex sekternas gamla historiska traditioner, vilka oupplösligt binda det tillsammans med det skandinaviska Norden. Ty enligt von Qvantens uppfattning talar det från Sverige erhållna och upptagna kulturarvet jämte det politiska läget för en sådan förening såsom den naturlige och ömsesidigt mest pålitliga. Däremot accepterar von Qvanten inte ett så omfattande program som Aftonbladets. För Finland gäller nämligen, att »varje annan statlig kombination, såsom t. ex. en förening med Estland och Ingermanland, vilka, ehuru till namnet Finlands anförvanter, dock genom sin bildningsart och ståndpunkt äro mycket mer främmande därför, bleve ganska olämplig. Här som annorstädes gäller det även, att anden är förmer än formen.»

Till dessa uttalanden från Sverige och Finland (von Qvanten kan ju anses företräda en av tidens politiska riktningar i Finland) kan ytterligare fogas ett vittnesbörd om tänkesätten i själva det berörda området, Östkarelen. Något direkt därifrån kommande, autentiskt uttalande äga vi inte från denna tid, men däremot har man fäst uppmärksamheten vid ett yttrande, som torde kunna tillmätas stor betydelse. I en av Topelius hållen akademisk föreläsning år 1864 har man bl. a. funnit följande passus: »Karelaren uti Arkangelska guvernementet gör skillnad mellan Suomenniemi — Finlandshalvö, det nuvarande Finland, omflutet på tre sidor av haven, på den fjärde avgränsat av riksgränsen — och Suomensaari — Finlandsö — det stora fullkomliga Finland, som på alla sidor har vatten och sköljes i norr och öster av Ishavet, Vita havet, Onega och Ladoga. Det är denna stora tanke som förenar med oss även de karelska bröder, vilka fredsslut och riksgränser i århundraden avsköndrat från deras stam och folk, och skall även den politiska geografin aldrig underskriva denna tanke, så har den fysiska geografin redan gjort det, emedan den finska naturen med dess fauna och flora icke erkänner någon annan gräns för dess verkliga område.»

Såframt Topelius har grundat sitt påstående på tillförlitliga per-

Dagens frågor

soners utsago eller egna erfarenheter, tyckes känslan av samhörighet med Finland ha varit levande bland Östkarelen befolkning. Säkert är, att denna samhörighet stimulerats av den beröring, vari Östkarelen fr. o. m. 1800-talet kom till Finland som följd av den nationella forskningen och för vilken — såsom vi sett — redan Åboromantiken visade ett spirande intresse.